

Zaak-Enait: Tuchtrect werd politiek

'Orde moet intern debat voeren over diversiteit'

Tatiana Scheltema

Orderedacteur

De uitspraak van het Hof van Discipline waarin de eerdere berisping van advocaat Faizel Enait werd vernietigd, zorgde zo vlak voor de kerst voor veel ophef. De *usual suspects* (PVV, GeenStijl-reaguurders, Telegraaflezers) namen uitgebreid de tijd voor een ouderwets rondje moslim-bashing. Kamerleden buitelden over elkaar heen om de uitspraak te bekritisieren; staatssecretaris Albayrak haastte zich om wetgeving toe te zeggen als de Orde niet gauw zélf maatregelen nam.

Behalve de PVV zette vooral CDA-kamerlid Sybrand Van Haersma Buma publiekelijk 'grote vraagtekens' bij de uitspraak en de motivering. Buma kreeg naar eigen zeggen 'enorm veel' reacties over dit onderwerp van 'bezorgde burgers' uit het hele land. 'Mensen maken zich zorgen over het gebrek aan respect, uiteindelijk over de uitspraak. In Nederland geldt de Nederlandse cultuur, en in die cultuur ga je staan voor de

'Om het volk z'n angst weg te nemen zijn ze bereid om een grondrecht af te nemen.' En: 'de mensen hebben nu behoefte aan duidelijkheid, aan dit soort regels.'

rechter. Enait provoceert. En door deze uitspraak wint de provocateur. Dat kan toch nooit de bedoeling zijn.'

Dat Faizel Mohammed Enait provoceert, bestrijdt niemand. 'Maar hij heeft wel lef,' zegt de Haagse advocate Famile Arslan over haar geloofsgenoot. Arslan draagt zelf een hoofddoek en staat daarom in het boekje *Nooit Wijken* dat de Orde onlangs uitgaf. Haar hoofddoek is een teken van haar religieuze beleving, en in de rechtzaal draagt zij hem ook. Ze krijgt er wel eens opmerkingen over, maar de Orde heeft nooit geprobeerd het te verbieden. 'Toen ik werd beëdigd was de

sfeer ook heel anders,' zegt Arslan. 'En bovendien had ik al een mediatraining gevolgd.'

Arslan vindt de situatie die nu is ontstaan hoogst ongelukkig. 'De staatssecretaris moet zich niet met gedragsregels van de Orde bemoeien,' zegt ze. 'Albayrak moet politiek bedrijven, en ons als beroepsgroep met rust laten. Wij zijn nog altijd de hoeders van de rechtstaat. Wij kunnen heel goed onze eigen regeltjes bedenken – daar zijn we voor opgeleid. Maar we moeten de discussie over diversiteit binnen de balie wel voeren.'

De roep om regels ergert ook oud-hoogleraar migratierecht en oud-advocaat Ulli d'Oliveira. 'Wilden we juist niet minder, in plaats van meer regels?' Volksvertegenwoordigers die daarom vragen praten het volk alleen maar angst aan, in plaats van die weg te nemen, vindt hij:

Vers van de pers is de essaybundel 'Enait: Wegwijzer of valse profeet? Over grote woorden en kleine daden' dat vorige week verscheen bij Uitgeverij Boom. Hierin laten Nick Huls en Elfahmi El Bouazati, Peter Ingelse, Ties Prakken, Willem Schinkel, Henk Oosterling en Mohammed Faizel Enait zelf hun licht schijnen over de kwestie.

'Om het volk z'n angst weg te nemen zijn ze bereid om een grondrecht af te nemen. Dat is een slechte deal. En om de eerbied voor de rechtspraak af te dwingen wordt een uitspraak van het Hof van Discipline door de politiek onderuit gehaald. Tel uit je winst.'

Het is überhaupt nog maar de vraag hoe zo'n regel eruit zou komen te zien. 'Moet je een verordening maken op het dragen van tulbanden of baretten? Bij kinderrechtspraak wordt nu bijvoorbeeld al geen toga gedragen. Voor al dat soort uitzonderingen – denk aan boeddhisten, gehandicapten – moet een uitzondering gemaakt worden. Je haalt ongelofelijk veel overhoop.'

Ook d'Oliveira vindt dat de staatssecretaris lang voor haar beurt spreekt, 'gegeven de verhouding tussen advocatuur en de regering.'

Wat zegt het eigenlijk over de positie van de Orde, als die zich door de staatssecretaris en de kamer met een wet laat dreigen als er niet snel een verordening komt? Oud-deken Els Unger: 'Ik heb de uitspraak niet gelezen, maar zo'n verhit debat in de Kamer

Column

Harry Veenendaal

Mohammed locuta, causa finita

De Amsterdamse liberaalvrijzinnige advocaat Gerard Spong en de moslim-fundamentalistische Mohammed Enait zijn het met elkaar eens: een advocaat hoeft niet op te staan voor de rechter. Een interessant Spong-Enait pact, gebaseerd op een klassiek voorbeeld van begripsverschil bij terminologische gelijkheid. Bij Spong ligt namelijk geen loyaliteitsconflict aan zijn opvatting ten grondslag: enkel pragmatisme. Bij Enait ligt dat anders. Daarom had het Hof van Discipline de uitspraak van de Raad van Discipline niet mogen vernietigen. De uitspraak etaleert een schokkend gebrek aan historisch inzicht.

Terug naar de verzuilde zomer van 1954. Protestantse en katholieke politici hadden indertijd er een handje van om wetten die door de Tweede Kamer werden aangenomen, naast zich neer te leggen zodra dit in strijd was met hun christelijke levensopvatting. Voor sommige katholieke politici gold lange tijd 'Roma locuta, causa finita': de paus heeft het laatste woord. Mutatis mutandis gold voor sommige protestantse politici de lutherse verontschuldiging 'hier sta ik, ik kan niet anders'. Gevolg: sommige wereldlijke wetten of rechterlijke uitspraken hadden een beperkte reikwijdte en eindigden bij de dictaten van het kerkelijke recht. In essentie ging het hier om een persoonlijk loyaliteitsconflict tussen kerk en staat: wie heeft het hoogste gezag? De vraag is indertijd veelvuldig gesteld of je in die persoonlijke omstandigheden politicus, diplomaat, advocaat of rechter moet willen zijn. De ontzuiling vanaf de jaren zestig heeft deze tamelijk imbeciele opvattingen gelukkig voor het grootste deel achterhaald.

En dan is daar ineens de moslim-fundamentalist Mohammed Enait die opnieuw een variant van hetzelfde achterlijke loyaliteitsconflict poneert. Initieel lachwekkend, maar plotse-ling bloedserieus door de uitspraak van het Hof van Discipline. Het opstaan voor een rechter heeft er niet mee te maken dat personen gelijkwaardig zijn volgens de Koran, de bijbel of Suske & Wiske. Het opstaan voor de rechter symboliseert dat beide partijen het rechterlijke college accepteren als hoogste gezagsorgaan. Belangrijker: de uitspraak van de rechter wordt gerespecteerd en partijen leggen zich neer bij een voor hen nadelige uitspraak. Door te weigeren op te staan voor de rechterlijke macht, erkent Enait uiteindelijk niet de rechter als hoogste gezag op grond van zijn geloof.

Dat het Hof van Discipline juist dit argument accepteert, opent de weg naar een oude pendant in een nieuw jasje: Mohammed locuta, causa finita.

Wat zei het Hof eigenlijk – en wat de staatssecretaris?

Het Hof van Discipline heeft op 11 december jl. de berisping van advocaat Enait vernietigd, die de Haagse Raad van Discipline hem gaf omdat hij niet wilde opstaan voor de rechter, forse kritiek had op een rechter in een eerdere zaak, en een 'islamitisch hoofddeksel' droeg. (Zie voor de beslissing zelf de rubriek Tuchtrecht, achterin dit nummer.)

Met het opstaan wordt volgens het Hof weliswaar respect voor de rechterlijke macht betuigd, 'een niet geheel vrijblijvend gebruik', maar deze regel moet worden uitgelegd in zijn maatschappelijke context. Enait kan aanspraak maken op respect voor zijn geloofsovertuiging en 'een daarmee gepaard gaande uiting, die overigens niet besloten hoeft te liggen in een erkende godsdienst, maar ook kan zijn gelegen in een eigen exegese van de advocaat.' Aan de gewoonte om op te staan wordt niet meer streng de hand gehouden. Rechters hechten er lang niet altijd sterk aan, en zijn vaak al vóór binnenkomst van partijen in de zaal aanwezig. Er is ook niet gesteld of gebleken dat de advocaat de intentie had om minachting te tonen.

Wat de uitlatingen over de rechter aangaat, kan Enait zich beroepen op zijn vrijheid van meningsuiting. Als advocaat moet hij weliswaar 'volgens vaste Straatburgse jurisprudentie, niet bijdragen aan een ondermijning van "the authority and impartiality of the judiciary"'. Maar Enait sprak over 'typisch opvattingen van een witte rechter', en dat 'hoeft op zichzelf niet beledigend te zijn.' Dat die rechter volgens Enait ook nog eens 'uit een boerengat is gekropen', is wel een denigrerende uitlating. Dit wordt verontschuldigd door

het feit dat hij persoonlijk bij de zaak betrokken was, en ook nog onervaren, één maand na zijn beëdiging.

Volgens het Hof blijkt ook uit het dragen van het afwijkende hoofddeksel – naar huidige Nederlandse maatschappelijke opvattingen aangemerkt als aanvaardbare kleding met een religieuze achtergrond – niet dat de advocaat de intentie had om minachting voor de rechterlijke macht tentoon te spreiden.

In haar brief aan de Tweede Kamer (14 dec. jl.) geeft staatssecretaris Albayrak de uitspraak bondig weer, maar laat het beroep op godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting ongenoemd, de grondrechten die het Hof ten grondslag legde aan zijn uitspraak.

Ze stelt vervolgens: 'Respect voor onze rechtsstaat en de daarin fungerende instituties dient zich in de eerste plaats te uiten in het eerbiedigen van formele regels en rechterlijke uitspraken. Een samenleving bedient zich echter ook van rituelen om waarden te benadrukken die het gezag van de instituties van de rechtsstaat kracht bijzetten.'

De staatssecretaris rekent erop dat de Orde nu regels stelt die advocaten verplichten op te staan voor de rechter, nu 'de hoogste tuchtrechter heeft vastgesteld dat er geen wettelijke norm is' die hiertoe verplicht. Dat de Orde 'vooreerst zelf regels stelt' ligt voor de hand en 'past ook bij een publiekrechtelijke beroepsorganisatie, waarvan bij uitstek verwacht mag worden dat zij weet welke algemene (fatsoens)normen binnen de beroepsgroep dienen te gelden. Ik zal een en ander nauwlettend volgen teneinde zonodig passende (wettelijke) maatregelen te overwegen.' (LH)

is natuurlijk incidentenpolitiek. Men grijpt elke gelegenheid aan om de normen- en waarden-discussie te voeren. Dan móet de staatssecretaris wel roepen dat ze een regeling overweegt – dat kun je altijd makkelijk zeggen, 'overwegen'. En op grond van mijn ervaring in Den Haag denk ik dat het ministerie zal hopen dat deze storm snel weer overwaait.'

Toch lijkt deze incidentenpolitiek wel te werken. Dat de Orde nu bekijkt of er een nieuwe gedragsregel kan komen, vindt Haersma Buma een goede zaak. 'Als er al iets is veranderd in deze maatschappij, is het dat mensen nu behoefte hebben aan duidelijkheid, aan dit soort regels.'